

Ulusal ve Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Sertifika Kriterlerinin Karşılaştırılması: Konaklama İşletmeleri Örneği¹

(Comparison of National and International Sustainable Tourism Certification Criteria: The Case of Accommodation Businesses)

Ekrem BAY^a

Buket BULUK EŞİTTİ^{b*}

^a Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Çanakkale- Türkiye
(ekrembay60@gmail.com) <https://orcid.org/0000-0002-1012-3755>

^b Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü Çanakkale-Türkiye
(bulukbuket@comu.edu.tr) <https://orcid.org/0000-0001-5646-6166>

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş Tarihi (Received):

04.02.2024

Kabul Tarihi (Accepted):

27.04.2024

Anahtar Kelimeler:

Turizm,
Konaklama İşletmeleri,
Sürdürülebilirlik,
Sertifika

Keywords:

Tourism,
Accommodation Businesses,
Sustainability,
Certificate

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi

***Sorumlu Yazar:** Buket BULUK EŞİTTİ

E posta: bulukbuket@comu.edu.tr

Makalenin Künyesi: Bay, E. & Buluk Eşitti, B. (2024). *Ulusal ve Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Sertifika Kriterlerinin Karşılaştırılması: Konaklama İşletmeleri Örneği*, *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 27 (1), 34-57.

DOI: <https://doi.org/10.55931/ahbvtfd.1431671>

Öz

Turizm sektöründe sürdürülebilirlik ilkesini benimseyen tesis ve destinasyonlara, çevreye gösterdikleri duyarlı faaliyet ve işlemler için çevre ve kalite yönetim sertifikaları verilmektedir. Sertifikalar, çevreye saygılı ürünlerin tercih edilmesine, doğal kaynakların korunmasına ve çevresel yönetim vizyonunun oluşmasına destek vererek, turizmde önemli bir konumdadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, sürdürülebilir turizm adına önemli bir nokta olan ulusal ve uluslararası sürdürülebilir turizm sertifikalarının kriterlerini kıyaslayarak benzerlik ve farklılıkların açıklanması amaçlanmıştır. Çalışma, kavramsal boyutta incelenmiş ve ikincil veri kaynaklarından yararlanılmıştır. İnceleme sonucunda konaklama işletmelerine verilen ulusal ve uluslararası sertifika kriterlerinin birçoğunda sertifika programının kuruluşundan itibaren güncelleme yapılmadığı görülmüştür. Ayrıca, ilgili sertifika programlarında genellikle Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC) ve Avrupa Birliği (AB) kriterlerinin tercih edildiği ve konaklama işletmeleri için sürdürülebilir yönetim anlayışı, su kullanımı, enerji yönetimi, personel eğitimi, ziyaretçilerin çevre konusunda bilgilendirilmesi ve teşvik edilmesi, hayvanların korunması, atık yönetimi gibi kriterlerin sağlanması gerektiği tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda sertifika kriterlerinin teknolojik ve mimari ilerlemelerle eşgüdümlü olarak güncellenmesi, sertifika kriterlerinin ülkelere hatta bölgelere göre değişiklik göstermesi ve asgari puan sınırlandırması yerine puan seviyelerine göre sertifika kademelerinin oluşturulması (bronz, gümüş ve altın) belirtilmiştir. Çalışmanın, turizm sektöründe sürdürülebilirlik uygulamalarının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi açısından alanyazına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Abstract

Environmental and quality management certificates are given to facilities and destinations that adopt the principle of sustainability in the tourism sector for their sensitive activities and processes to the environment. Certificates support the preference of environmentally friendly products, the protection of natural resources and the formation of environmental management vision, and have an important position in tourism. In this context, the aim of the study is to compare the criteria of national and international sustainable tourism certificates, which are an important point for sustainable tourism, and to explain the similarities and differences. The study was examined conceptually and secondary data sources were used. As a result of the examination, it was seen that most of the criteria for national and international certificates given to accommodation businesses were not updated since the establishment of the certificate program. In addition, it was determined that Global Sustainable Tourism Council (GSTC) and European Union (EU) criteria were generally preferred in the relevant certificate programs and criteria such as sustainable management approach, water use, energy management, staff training, informing and encouraging visitors on environmental issues, animal protection, waste management were required for accommodation businesses. As a result of the study, it was stated that the certificate criteria should be updated in coordination with technological and architectural developments, the certificate criteria should vary according to countries or even regions, and instead of minimum score limit, certificate levels should be created according to score levels (bronze, silver and gold). It is predicted that the study will contribute to the literature in terms of developing and evaluating sustainability practices in the tourism sector.

¹ Bu çalışma; Ekrem BAY tarafından hazırlanan ve halihazırda Doç. Dr. Buket BULUK EŞİTTİ danışmanlığında yürütülen "Satın Alma Davranışı ve Yeniden Ziyaret Etme Niyeti Üzerinde Sürdürülebilir Turizm Sertifikalı Konaklama Tesislerinin Etkisi: Çanakkale Örneği" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Çevrenin bozulmasıyla birlikte, çevre ve çevrecilik konusundaki bakış açıları, son zamanlarda büyük bir değişime uğramıştır (Anwar vd., 2023). İşletmeler, hangi alanda olursa olsun, çevreye karşı duyarlı olmaları gerektiğinin bilincine varmışlardır. Turizm işletmeleri de sürekli değişen ve gelişen bir sektörde yer almaktadırlar. Çevre ve turizm, birbirini doğrudan etkileyen iki faktördür. Bu iki faktör arasında uyumun sağlanması için de sürdürülebilir turizm kavramı geliştirilmiştir (Butler, 2000).

Sürdürülebilir turizm, gelecek kuşaklara daha iyi bir çevre mirası bırakmanın yoludur. (Yıldırğan ve Taşçıoğlu, 2023). Bu nedenle, turistik kaynakların zamanla şekil değişmesi, özelliğini kaybetmesi ve aşırı kullanım sonucu tehlike altında olanlar için turizm sektöründe yer alan tüm aktörler, koruma çalışmalarını hızlandırmışlardır. Sürdürülebilir turizmin sağlıklı bir biçimde uygulanabilmesi ve tüm dünyada genişlemesi için izleme, kontrol, lisanslama ve gönüllü sertifikasyon programları hayata geçirilmiştir. Bu bağlamda sertifikasyon sistemi, sürdürülebilir turizmi gerçekleştirmek, yaygınlaştırmak ve desteklemek için başvuru alan en yaygın yöntemdir (Satar ve Güneş, 2017: 30).

Sertifikalar; ürün ve hizmetlerin çevresel ilkelerine ilişkin bilgi sunan, güvenilirliğini kanıtlayan ve katılım özgürlüğü sunan bir pazarlama aracı olarak tanımlanmaktadır (Gökdeniz, 2017: 55). Bu sertifikalar, turizm işletmelerinin çevresel yeterliliklerini topluma kanıtlanmanın bir yoludur. Ayrıca, ziyaretçilerin üretilen mal ve hizmete karşı olumlu tutum geliştirmelerine ve işletmelerin rakiplerine karşı farklılıklar yaratmalarına da katkı sağlamaktadır (Güler ve Tufan, 2013). Sürdürülebilir turizm alanında hem dünyada hem de Türkiye’de, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından farklı sertifikasyon programları oluşturulmuş ve kullanılmaktadır. Araştırmanın amacı, konaklama işletmelerinde tercih edilen ulusal ve uluslararası sürdürülebilir turizm sertifikaları kriterlerinin karşılaştırılmasıdır. Konaklama işletmelerinde ulusal alanda Yeşil Yıldız, Yeşillenen Oteller ve Sürdürülebilir Turizm Sertifikası gibi sürdürülebilir turizm sertifikaları; uluslararası alanda ise Green Globe (Yeşil Küre), Green Key (Yeşil Anahtar), Travelife, Eco-Label, Blue Flag (Mavi Bayrak), LEED ve BREEAM gibi sürdürülebilir turizm sertifikaları kullanılmaktadır. Bu kapsamda çalışma, konaklama işletmeleri tarafından kullanılan ulusal ve uluslararası sürdürülebilir turizm sertifikalarının kriterlerini karşılaştırmaya yönelik gerçekleştirilen nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma yöntemi, sertifikaların kriterlerine yönelik bilgi toplamak ve karşılaştırmak amacıyla seçilmiştir. LEED ve BREEAM sertifikası binaların sürdürülebilirliğini kapsadığından, Blue Flag (Mavi Bayrak) plajlara ve marinalara verildiğinden ve Beyaz Yıldız sertifika programı sonlandırıldığı için araştırmaya dahil edilmemiştir.

2. Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Sertifikaları

Küresel ölçekte kullanılan birçok sertifikasyon sistemi bulunmaktadır. Deste ve diğerlerine (2018) göre bu sertifikalardan konaklama işletmelerinde en çok tercih edilenleri Green Globe (Yeşil Küre), Green Key (Yeşil Anahtar), Travelife ve Eco-Label, plajlarda ve marinalarda tercih edilen Blue Flag (Mavi Bayrak)'dır. Alkan (2022)'e göre yeşil bina sertifikasyonlarında dünyada önde gelen sertifika programları LEED ve BREEAM'dır. Çalışmanın amacı konaklama işletmelerinde tercih edilen sertifika programları olduğu için Green Globe (Yeşil Küre), Green Key (Yeşil Anahtar), Travelife ve Eco-Label sertifikaları incelenmiştir.

2.1. Green Globe (Yeşil Küre)

Dünya genelinde yaygın bir şekilde uygulanan Green Globe (Yeşil Küre) sertifika programı, seyahat ve konaklama işletmelerinin çevresel standartlara uygunluğunu değerlendirmek amacıyla tasarlanmıştır. Green Globe, 1992 yılında Rio'da düzenlenen BM Dünya Zirvesi'nde 182 Devlet Başkanı'nın onayladığı Gündem 21 prensiplerine dayanan, sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak için küresel ölçekte tek karşılaştırma, belgelendirme ve performans geliştirme sistemidir (Cristiana, 2008: 342). Bu sertifika programı, Amerika merkezli olarak faaliyet göstermekte olup, sürdürülebilir turizm ve seyahat konularında şirketlere, toplumlara ve tüketicilere rehberlik etmektedir. Yeşil Küre sertifikasyon programının ana hedefi, bölgesel korumaya katkıda bulunurken eş zamanlı olarak çevresel sorunları çözmeye yardımcı olan geliştirilmiş standartların benimsenmesine de katkı sağlamaktır (Şişik, 2011: 65; Ceylan, 2019: 69).

Şekil 1. Green Globe logosu

Yeşil Küre sertifikasyon programında işletmeler, dört ana başlık altında 44 kriter ve 380'den fazla uygunluk göstergesinden oluşmakta ve her yıl bu kriterler iki kez güncellenmektedir. Green Globe (Yeşil Küre) sertifika programında üç seviye bulunmaktadır. Bu seviyeler Sertifikalı Üye, Altın Üye ve Platin Üyedir. Sertifikalı üye kriterlerle ilgili 380 göstergenin %50 oranından fazlasının sağlanması koşulu ile, Altın Üye olabilmek için işletmenin tüm kriterleri sağlaması ve art arda beş yıl sertifikalı olması, Platin Üye olabilmek için ise işletmenin tüm kriterleri sağlaması ve art arda on yıl sertifikalı olması gerekmektedir. Sertifikasyonun tipi, coğrafi ve yerel konum gibi faktörlere bağlı olarak standartlar farklılık

göstermektedir (Green Globe, 2023; Kulakoğlu ve Dilek, 2011). Yeşil Küre sertifikasyon programı; Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC) kriterlerini baz alarak düzenlenmiş dört ana başlık altında aşağıdaki konular yer vermektedir:

Sürdürülebilir yönetim: Sürdürülebilir bir yönetim sistemi; personel eğitimi, müşteri memnuniyeti, sürdürülebilir bina tasarımı ve inşası, iletişim stratejileri, sağlık ve güvenlik gibi konuları içermektedir.

Sosyo-ekonomik: Toplumsal ilerleme, yerel işgücünün güçlendirilmesi, yerel girişimcilere destek, yerel topluma saygı, çalışanların haklarının korunması gibi konuları içermektedir.

Kültürel miras: Etik normlar, tarihî zenginliklerin muhafazası, kültürel bütünleşme gibi konuları içermektedir.

Çevresel: Sürdürülebilir tüketim alışkanlıkları, enerji ve su tasarrufu, enerji ve su yönetimi, ürünlerin tekrar kullanımı, geri dönüşüm çabaları, doğal yaşamın korunması gibi konuları içermektedir (Deste vd., 2018; Green Globe, 2023).

2.2. Green Key (Yeşil Anahtar)

Yeşil Anahtar sertifikasyon programı, çevreyi koruma çabalarının ödüllendirilmesiyle iklim değişikliğinin engellenmesi ve sürdürülebilir turizmin desteklenmesini hedefleyen uluslararası bir programdır (Aslan ve Güneş, 2015: 608). Green Key, işletmelerin çevreyi korumak, maliyetleri düşürmek ve çevre bilinçli müşterilere ulaşmak için nasıl hareket edeceklerini öğrenmelerine ve uygulamalarına rehberlik etmektedir (Strick ve Fenich, 2013: 166). Program, Danimarka'nın Kopenhag şehrinde konumlanmış olan Çevre Eğitim Vakfı'nın (FEE) yönetimi altında uluslararası olarak yürütülmektedir (Green Key, 2023).

Şekil 2. Green Key logosu

Yeşil Anahtar sertifikası; konaklama işletmeleri, restoranlar, doğa kamp alanları, tatil ve kongre merkezleri ve turistik çekim noktaları gibi çeşitli işletmeler için tasarlanmıştır (Cristiana, 2008:342). Yeşil Anahtar sertifikası, gerekli kriterleri sağlayan işletmelere bir yıllığına verilmektedir. Yeşil Anahtar 'da 13 ana başlık altında 150 kriter yer almakta ve kriterlere uygun olan tesislere bayrak, plaket ve sertifikaları verilmektedir. Bu ana başlıklar;

Çevre yönetimi: Bu başlık altında dokuz kriter bulunmaktadır. Tesiste çevre yöneticisi olması, çevre politikası geliştirilmesi, yıllık sürdürülebilir eylem planlarını oluşturmalı, paydaşlarla iş birliği yapması, karbon emisyon ölçümlerinin yapılması gibi kriterlere yer verilmektedir.

Personel katılımı: Bu başlık altında altı kriter bulunmaktadır. Personelin çevre konusunda bilgilendirilmesi, personelin yıllık sürdürülebilirlik eğitimleri gibi kriterlere yer verilmektedir.

Konuk bilgilendirme: Bu başlık altında yedi kriter bulunmaktadır. Sertifikanın görünür bir yerinde ve web sitesinde sergilenmesi, ziyaretçilerin çevresel konulara teşvik edilmesi gibi kriterlere yer verilmektedir.

Su kullanımı: Bu başlık altında 17 kriter bulunmaktadır. Su tüketimlerinin kaydedilmesi, tasarruflu cihazların kullanılması, su arızalarının ivedi onarılması, musluk ve duş başlıklarından su akış miktarları gibi kriterlere yer verilmektedir.

Yıkama ve temizleme: Bu başlık altında 12 kriter bulunmaktadır. Havluların ve nevresimlerin ziyaretçilerin isteklerine göre değiştirileceği yönelik bilgi notları, temizlik ürünlerinde eko etiket olması, temizlik için doğal bez kullanımı gibi kriterlere yer verilmektedir.

Atık yönetimi: Bu başlık altında 19 kriter bulunmaktadır. Atıkların en az üç grupta toplanması, yiyecek ve içecek ile ilgili alanlarda tek kullanımlık ürün kullanılmaması, tehlikeli atıkların güvenli bir şekilde depolanması, toplam atık miktarının kaydedilmesi, tek kullanımlık ürünlerde geri dönüştürülebilir ambalajların kullanılması, atık planının bulundurulması gibi kriterlere yer verilmiştir.

Enerji yönetimi: Bu başlık altında 29 kriter bulunmaktadır. Enerji tüketim miktarlarının kaydedilmesi, tasarruflu ve led aydınlatmaların kullanılması, yeni alınacak elektrikli cihazların belirli düzeylerin altında enerji kullanımı olması, odalarda minibar kullanımının azaltılması, beş yılda bir enerji denetimi yapılması, yeşil bina derecelendirme sistemi olması gibi kriterlere yer verilmiştir.

Yiyecek ve içecek: Bu başlık altında 11 kriter bulunmaktadır. İşletmenin satın aldığı ürünlerden en az beş adedinin organik veya yerel üretim olması, nesli azalan ve koruma altında olan ürün alınmaması, vejetaryen ürünlere de yer verilmesi, sürdürülebilir etikete sahip et ve deniz ürünleri kullanımı gibi kriterlere yer verilmektedir.

İç çevre yönetimi: Bu başlık altında altı kriter bulunmaktadır. Sigara içme alanları, iç hava kalitesinin izlenmesi, tadilat işlerinde çevre dostu malzeme seçimi gibi kriterlere yer verilmektedir.

Yeşil alanlar: Bu başlık altında altı kriter bulunmaktadır. Yeşil alanlarda kimyasal kullanılmaması, akıllı sulama sistemleri, yerel bitki kullanımı, tesis bölgesinde meyve veya bitki bahçesi olması gibi kriterlere yer verilmektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk: Bu başlık altında 11 kriter bulunmaktadır. Çocuk işçi çalıştırılmaması, engelli bireylere yönelik düzenlemeler, kadınların istihdamına yönelik adil tutum, en az iki sosyal sorumluluk projesini desteklemesi, sürdürülebilir satın alma politikası gibi kriterlere yer verilmektedir.

Yeşil aktiviteler: Bu başlık altında beş kriter bulunmaktadır. Bölgedeki park, peyzaj ve doğa koruma alanları hakkında bilgiler ziyaretçilere aktarılmalı, bisiklet kiralama ve ödünç alma olanağı gibi kriterlere yer verilmektedir.

İdare ve yönetim: Bu başlık altında 12 kriter bulunmaktadır. İşletme içerisinde yer alan ve üçüncü şahıslar tarafından kiralık alanların yeşil anahtar kriterlerine teşvik edilmesi, kâğıt kullanımı azaltma politikaları, tedarikçilere sürdürülebilirlik taahhütleri hakkında bilgi verilmesi, işletme dışarıdan çamaşırhane hizmeti alıyorsa mesafesi en çok 100 km. olmalı, çevre dostu motorlu araç kullanımı gibi kriterlere yer verilmektedir (Green Key, 2023; Türkiye Çevre Eğitim Vakfı, 2023).

Belirtilen kriterler mevcut yıl içinde en az bir kez denetim yapılmakta ve kriterleri yerine getirmeyen tesislerin sertifikası süre bitimi beklenmeden geri alınmaktadır (Türkiye Çevre Eğitim Vakfı, 2023).

2.3. Travelife

Tur operatörleri, acenteler, oteller ve otel işletmecilerine verilen ve 49 ülkeden 1000 tane üyesi olan bu oluşum 2007 yılında Londra’da kurulmuştur. Sürdürülebilir turizm ilkesi ile hareket eden işletmecilere verilen Travelife Sertifikasının üye ülkelerinden biri de Türkiye’dir. Etiketinin üç adet aşaması vardır. İlki “*Engagement*” kısmıdır. Katılım ya da birliktelik anlamına gelen bu süreç şirketin iyi uygulamalarının Travelife tarafından desteklendiği ama daha bir ödüllendirmenin olmadığını belirtir. İkinci aşama ise Travelife’in belirlediği temel koşulların sağlanmasında verilen “*Travelife Partner*” konumudur. Şirket Travelife’in logosunu kullanma hakkını kazanır ve bu logo şirketin organizasyon tarafından desteklendiğini belirtir. Üçüncü aşama “*Travelife Certified*” aşamasıdır. Söz konusu şirketin, “Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi” ölçütlerine uygun düzenlemelerinin olduğunu ve bunların Travelife tarafından desteklendiğini belirten sertifikadır (Travelife, 2023). Kısacası Travelife uygulaması hem seyahat acenteleri hem de konaklama işletmeleri için çevresel, sosyal ve ekonomik etkiler üzerine yoğunlaşmış iki yıl geçerliliği olan web tabanlı bir ödüllendirme sistemidir (Baddeley ve Font, 2015: 7).

Şekil 3. Travelife logosu

Travelife sertifikasına sahip olmak isteyen işletmeler için dokuz ana başlık altında 138 kriter yer almaktadır. Bu ana başlıklar;

Yıllık değerlendirme, planlama ve temel politikalar: Bu başlık altında sertifikaya yeni başvuru yapacak işletmeler için 27 kriter bulunmaktadır. İşletmenin güçlü ve zayıf yönlerini, en çok katkı sağladığı ve geliştirmeye ihtiyaç duyduğu alanları belirlemesine ve böylece gelecek planlarını yapmasına imkân veren yıllık bir iyileştirme sürecini kapsamaktadır.

Yasal uyum ve ruhsatlandırma: Bu başlık altında sertifikaya yeni başvuru yapacak işletmeler için 13 kriter bulunmaktadır. İşletmenin yasal konularına önem vermektedir. İşletmenin faaliyet gösterdiği alanda geçerli olan tüm kanunlar, kurallar, uygulama ilkeleri ve lisanslama şartlarına tam olarak hâkim olmasını ve bunlara uygun davranmasını amaçlamaktadır.

Dürüstlük, şeffaflık, adillik ve cevap verebilirlik: Bu başlık altında sertifikaya yeni başvuru yapacak işletmeler için 35 kriter bulunmaktadır. İşletmenin iş ahlakına sahip olduğunu ve tüm insanlara eşit muamele ettiğini garanti etmeyi hedeflemektedir. Paydaşların, işletmenin faaliyetlerine ilişkin doğru bilgiler edinebilmesini ve işletmenin gelişimine katkı sağlayacak kararlar verebilmesini ve geri bildirimlerde bulunabilmesini mümkün kılmaktadır. İşletmenin sürdürülebilirlik raporlarını kamuya açık bir şekilde yayınlaması, sürdürülebilirlik hedefleri ve başarıları hakkında doğru ve açık bilgiler vermesi, işletmeyi ve turizm sektörünü 'yeşil yıkama' eleştirilerinden uzak tutmaya katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Paydaş katılımı ve desteği: Bu başlık altında sertifikaya yeni başvuru yapacak işletmeler için 18 kriter bulunmaktadır. Paydaşların, işletmenin sorumluluk bilinciyle yaptığı çalışmalarını takip edebilmelerini ve sürdürülebilirlik sözlerini tutma ve amaçlarına ulaşma noktasında işletmeye nasıl katkı sağlayabileceklerini rahatça öğrenebilmelerini sağlamayı hedeflemektedir.

Sürdürülebilir tedarik: Bu başlık altında sertifikaya yeni başvuru yapacak işletmeler için dokuz kriter bulunmaktadır. İşletmenin piyasadan satın alma yönteminin, sürdürülebilirlik taahhütleri ve hedefleri ile uyumlu olurken çevresel ve sosyal etkileri olumlu yönde etkilemesi için düzenlenmiştir.

Sera gazı salımlarının en aza indirilmesi ve biyoçeşitliliğin korunması: Bu başlık altında sertifikaya yeni başvuru yapacak işletmeler için 15 kriter bulunmaktadır. İşletmenin normal işleyiş kuralları sera gazı salınımını düşürmeye ve biyoçeşitliliği korumaya katkı sağlayan bazı temel eylemleri kapsamaktadır.

Kriz veya acil durum etkilerinin en aza indirilmesi: Bu başlık altında sertifikaya yeni başvuru yapacak işletmeler için dokuz kriter bulunmaktadır. Bir kaza, felaket veya krizin çevre ve insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için plan ve prosedürler geliştirmesini sağlamaktadır.

Hayvan refahı: Bu başlık altında sertifikaya yeni başvuru yapacak işletmeler için beş kriter bulunmaktadır. Turizmin farklı alanlarında bulunan hayvanlara iyi davranılmasını sağlamaya yöneliktir. Bu, hayvanların yaşam standartlarını arttırdığı gibi genel turist memnuniyetini ve destinasyonun prestijini de yükseltmeyi hedeflemektedir.

Çevresel performansın ölçülmesi ve izlenmesi: Bu başlık altında sertifikaya yeni başvuru yapacak işletmeler için yedi kriter bulunmaktadır. İşletmenin çevresel etkilerini ve taahhütlerini, hedeflerine uygun olarak gerçekleştirdiği ilerlemeyi takip etmek için bir yöntemin bulunmasını sağlamaktır. Bu, işletmenin uyguladığı önlemlerin sonuç verip vermediğini veya amaç ve hedeflerine erişmek için farklılık göstermesi gerekip gerekmediğini sürekli olarak değerlendirmesine imkân tanımaktadır ([Travelife](#), 2023).

2.4. Eco-Label

Avrupa Birliği'nde turizm faaliyetlerine katılanlara güven veren, işletmelerin sürdürülebilir olmasını destekleyen ve çevre problemlerini minimize eden bir çevre işareti olarak tanımlanmaktadır (Yaşar, 2020: 38). Başlangıç olarak Avrupa Birliğine (AB) özgü olarak 23 Mart 1992'de 880 numaralı yönetmelikle bir çevre işareti sistemi olarak oluşturulmuştur (Özdoğan vd., 2007; Bellini, 2022). Ceylan (2019), 2010 yılında yasa yeniden düzenlenerek 66/2010/EC numaralı Eko-Etiket Yönetmeliği olarak hayata geçirilmiştir. Ardından, AB'nin 30 Haziran 2017 yılında yaptığı toplantı sonucunda (AB) 2017/175 (2) sayılı Karar ile Komisyon, turistik konaklama ürün grubu için AB Eko-etiket kriterleri 26 Ocak 2022 yılına kadar geçerli olacak şekilde güncellenmiştir. Devamında ise 20 Ekim 2021 yılında yapılan toplantıda 2017 yılında belirtilen kriterlerin geçerlilik süresi 30 Haziran 2025 yılına kadar değişiklik yapılmadan uzatılmıştır (Avrupa Birliği, 2024). Eco- Label sertifikası ürünlere ve hizmetlere verilmektedir. Bunlardan ürün ve hizmetlerden bazıları; kozmetik ürünler, çamaşır ve bulaşık makinesi deterjanları, kumaşlar, mobilyalar, kamp alanları ve turist konaklama hizmetleridir.

Şekil 4. Ecolabel logosu

Eko-Label değerlendirme formu incelendiğinde Avrupa Birliği kriterlerine uygun olarak beş ana başlık altında, zorunlu 22 ve isteğe bağlı olmak üzere toplam 67 kriter yer almaktadır (Avrupa Birliği, 2024). İşletmenin sertifikayı alabilmesi için isteğe bağlı kriterlerden 20 ila 31 puan alması gerekmektedir (Yenişehirlioğlu, 2017: 104). Bu beş ana başlık;

Genel yönetim kriterleri: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için beş zorunlu kriter bulunmaktadır. Zorunlu kriterler dışında isteğe bağlı olarak beş kriter daha bulunmakta ve bu kriterlerin toplam puanı 18'dir. Kriterlerde çevre yönetim sistemi, personel

eğitimi, misafir bilgilendirilmesi gibi zorunlu ve isteğe bağlı olarak eko etiketli hizmetler, tüketimlerin izlenmesi gibi şartlar yer almaktadır.

Enerji kriterleri: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için sekiz zorunlu kriter bulunmaktadır. Zorunlu kriterler dışında isteğe bağlı olarak 14 kriter daha bulunmakta ve bu kriterlerin toplam puanı 46,5'tir. Kriterlerde tasarruflu cihazlar ve aydınlatmalar, yenilenebilir enerji tedariki gibi zorunlu ve isteğe bağlı olarak otomatik kapanan cihazlar, bölgesel ısıtma/soğutma gibi şartlar yer almaktadır.

Su kriterleri: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için üç zorunlu kriter bulunmaktadır. Zorunlu kriterler dışında isteğe bağlı olarak dokuz kriter daha bulunmakta ve bu kriterlerin toplam puanı 24,5'tir. Kriterlerde tasarruflu su armatürleri gibi zorunlu ve isteğe bağlı olarak yağmur suyu ve gri su geri dönüşümü, su sertliği ölçümü, verimli sulama gibi şartlar yer almaktadır.

Atık ve atık su kriterleri: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için üç zorunlu kriter bulunmaktadır. Zorunlu kriterler dışında isteğe bağlı olarak dokuz kriter daha bulunmakta ve bu kriterlerin toplam puanı 19,5'tir. Kriterlerde israfı önleme ve atık ayrıştırma gibi zorunlu ve isteğe bağlı olarak buz çözme, atık su arıtma, temizlik ürünü kullanımı azaltılması gibi şartlar yer almaktadır.

Diğer kriterler: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için üç zorunlu kriter bulunmaktadır. Zorunlu kriterler dışında isteğe bağlı olarak sekiz kriter daha bulunmakta ve bu kriterlerin toplam puanı 16,5'tir. Kriterlerde ortak alanlarda sigara içilmemesi ve çevreci araçların tercihi gibi zorunlu ve isteğe bağlı olarak yerel ve organik ürün tercihi, sosyal politikalar gibi şartlar yer almaktadır.

Yukarıda belirtilen kriter sonucunda genel olarak bir konaklama işletmesinin Eco-Label sertifikasını alabilmek için zorunlu kriter dışında, isteğe bağlı puanlamada 124 puan üzerinden 20 ila 31 puanı elde etmesi gerekmektedir (Avrupa Birliği, 2024).

3. Ulusal Sürdürülebilir Turizm Sertifikaları

Türkiye'de konaklama işletmelerinin çevreye verdiği zararları azaltmak için, ilgili kuruluşlar (Türkiye Otelciler Federasyonu, Sürdürülebilirlik Akademisi, Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı) tarafından çeşitli sertifikasyon programları yürütülmektedir. Bu sertifikasyon programları Yeşil Yıldız, Yeşillenen Oteller ve Sürdürülebilir Turizm Sertifikasıdır. Günümüzde ulusal alanda güncel olarak konaklama işletmeciliğinde yaygın olarak kullanılan standartlar ve sertifikalar Tablo 2'de sunulmuştur.

3.1. Yeşil Yıldız

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından oluşturulan Yeşil Yıldız sertifikasyon programı, sürdürülebilir turizmi desteklemeyi ve çevreyi korumayı amaçlamakta olup, tesislerin yapım sürecinden itibaren çevre dostu bir şekilde tasarlanmasını, planlanmasını ve faaliyete geçirilmesini hedeflemektedir (Kızılırmak, 2011: 9). Doğayı koruma ve sürdürülebilir turizme

odaklanan işletme yönetimi uygulamalarını içeren yeşil otelcilik veya yeşil yıldız uygulaması olarak tanımlanan, konaklama tesislerinin sadece enerji tasarrufu yapmakla kalmayıp aynı zamanda doğaya bırakılan atıkları azaltmada da etkili olmaktadır (Celiloğlu, 2014: 39). Çevre duyarlı konaklama sertifikası olarak bilinen Yeşil Yıldız, su kullanımında tasarruf, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kaynaklarının tercihi, zararlı atıkların azaltılması, konaklama işletmelerinin yatırım sürecinden itibaren çevresel duyarlılık kazanması ve çevreyle uyumunun artırılması, çevre eğitimlerinin sağlanması ve ilgili kurumlarla iş birliği yapmayı amaçlamaktadır (Arısoy, 2014).

Şekil 5. Yeşil Yıldız logosu

Yeşil Yıldız sertifikasını elde etmek isteyen konaklama tesisleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na başvurarak Avrupa Birliği kriterlerine uygun olarak belirlenmiş 10 ana başlık altında 122 kriterden asgari puanı yerine getirmekle yükümlüdür (Özçoban, 2010; Kutluay Tutar, 2015; Doğan ve Ertaş, 2018). Belirlenen 10 ana başlık konuları;

Genel yönetim: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için 6 zorunlu kriter olmak üzere 13 kriter üzerinden değerlendirilmekte ve bu bölümden elde edilebilecek toplam puan 72'dir. İşletmenin çevre politikası, su kullanımı, ısıtma ve soğutma için enerji kullanımı, elektrik tüketimi ve genel enerji kullanımı konusunda verileri toplaması ve izlemesini, çevre yönetim sertifikalarını kapsamaktadır.

Eğitim: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için altı kriter üzerinden değerlendirilmekte ve bu bölümden elde edilebilecek toplam puan 17'dir. Personelin çevre bilincinin artırılması için düzenli eğitimleri, misafirlere çevre eğitimi verilmesi gibi kriterleri içermektedir.

Tesisin yatak odalarındaki düzenlemeler: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için 23 kriter üzerinden değerlendirilmekte ve bu bölümden elde edilebilecek toplam puan 70'tir. Yüksek verimli ve az enerji tüketen cihazların tercih edilmesi, çevre duyarlılık posterleri, ısıtma ve soğutmanın kontrollü olması, tek kullanımlık malzemelerin tercih edilmemesi gibi kriterleri içermektedir.

Tesisin çevreye uyumu, çevreyi güzelleştirici düzenleme ve etkinlikler: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için altı üzerinden değerlendirilmekte ve bu

bölümden elde edilebilecek toplam puan 27'dir. Doğa ile görsel uyum, çevre düzenlemesi gibi kriterleri içermektedir.

Ekolojik mimari: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için sekiz kriter üzerinden değerlendirilmekte ve bu bölümden elde edilebilecek toplam puan 42'dir. Doğal havalandırma oluşturulması, tesis dış çevresinde kullanılan camların özellikleri belirten kriterleri kapsamaktadır.

Enerji yönetimi: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için 22 kriter üzerinden değerlendirilmekte ve bu bölümden elde edilebilecek toplam puan 178'dir. Merkezi ısıtma ve soğutma sistemi, tasarruflu aydınlatma ekipmanları kullanımı, doğal yollarla çamaşır kurutulması, belirli oranlarda yenilenebilir enerji kullanımı gibi kriterleri içermektedir.

Su kullanımı: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için 16 kriter üzerinden değerlendirilmekte ve bu bölümden elde edilebilecek toplam puan 57'dir. Genel alanlarda tasarruflu armatürlerin kullanılması, atık suların iyileştirilmesi gibi kriterleri içermektedir.

Deterjanlar, dezenfektanlar ve tehlikeli kimyasal maddeler: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için altı kriter üzerinden değerlendirilmekte ve bu bölümden elde edilebilecek toplam puan 16'dır. Çevreye duyarlı deterjan kullanımı, yüzme havuzlarında otomatik dozaj sistemi, kimyasal madde kullanılmadan temizlik yapılması gibi kriterleri içermektedir.

Atıklar: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için 12 kriter üzerinden değerlendirilmekte ve bu bölümden elde edilebilecek toplam puan 53'tür. Artan yiyeceklerin hayır kurumlarına verilmesi, atıkların personel tarafından ayrıştırılması gibi kriterleri içermektedir.

Diğer hizmetler: Bu başlık altında sertifikaya sahip olmak isteyen işletmeler için 10 kriter üzerinden değerlendirilmekte ve bu bölümden elde edilebilecek toplam puan 51'dir. Ziyaretçilere bisiklet imkanının sunulması, kâğıt tüketiminin azaltılması, öğünlerde en az iki yerel yiyeceğin sunulması gibi kriterleri içermektedir (Türkiye Otelciler Federasyonu, 2023).

İşletmelerin Yeşil Yıldız sertifikasını alabilmesi için 10 ana başlık altında yer alan 122 kriterden toplam elde edebileceği puan 583'tür. İşletmelerin 583 puan üzerinden alması gereken asgari puan Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. İşletmelerin Yeşil Yıldız Alabilmeleri İçin Alması Gereken Asgari Puanlar

Sınıfı	Asgari Puanlar	
	Tatil Tesisleri	Şehir Tesisleri
5 Yıldızlı Tatil Köyü	330	-
5 Yıldızlı Otel	300	250
4 Yıldızlı Tatil Köyü	280	-
4 Yıldızlı Otel	230	200
3 Yıldızlı Otel	170	170
1-2 Yıldızlı Otel-Diğer Konaklama Tesisleri	140	140

Kaynak: Türkiye Otelciler Federasyonu, 2023

Tablo 1’de belirtildiği üzere konaklama işletmeleri, tatil tesisleri ve şehir tesisleri olarak ikiye ayrılmıştır. Tatil tesisleri olarak belirtilen işletmelerin alması gereken asgari puanlar şehir tesislerine göre biraz fazladır.

3.2. Yeşillenen Oteller (Greening Hotels) Sertifikası

2009 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen 5. Dünya Su Forumu’nun esasını oluşturduğu ve Türkiye Otelciler Birliği (TUROB)’nin öncülük ettiği bu proje, turizm alanında faaliyet gösteren konaklama tesislerinin çevre dostu olmaları için destekleyici bir nitelik taşımaktadır (Sürdürülebilirlik Akademisi, 2023).

Şekil 6. Yeşillenen Oteller logosu

Bureau Veritas ve TUROB’un ortaklaşa hayata geçirdiği Yeşillenen Oteller sertifikası, Sürdürülebilirlik Akademisi’nin desteği sayesinde daha bilinir hale gelmiştir (Ertaş vd., 2017: 106). Bureau Veritas’ın denetlediği Yeşillenen Oteller sertifikası, otel lobileri, odalar ve yemek salonları başta olmak üzere enerji ve su yönetimi gibi alanlarda dört ana aşamayı içermektedir (Doğancılı ve Akbulut, 2015; Süklüm, 2018). Bu dört ana aşama;

Enerji yönetimi: İşletmede aydınlatma sistemlerinin verimli olması, akıllı aydınlatma sistemlerinin tercih edilmesi, güneş ışığından maksimum düzeyde faydalanılması, ısıtma ve soğutma sistemlerinde tasarruf sağlayıcı yöntemler uygulanması ve kurulması gibi önlemler göz önünde bulundurulur. Kendi enerjisini sağlayabilen, en azından harcadığı enerjinin bir bölümünü bu şekilde karşılayabilen işletmeler bu alanda başarılı sayılır. Odalarda bulunan elektronik aletlerin (klima, mini bar) A sınıfı olması daha uygundur.

İç hava kalitesinin artırılması: İşletmenin çevreye duyarlı bir tesis olabilmesi için aynı zamanda temiz ve sağlıklı hava kalitesini sağlaması gerekmektedir. İşletmenin iç ve dış

mekân tasarımlarında yapılacak zekice değişiklikler ile hava kalitesi rahatça arttırılabilir. Sigara içilen ve içilmeyen odalar birbirlerinden mümkün olduğunca uzak tutulmalı, giriş kapıları içeri toz girmeyecek şekilde dizayn edilmeli ve havalandırma sistemlerinin periyodik temizliği lisanslı firmalarca yapılıyor olmalıdır.

Atık azaltımı: İşletmeler, geri dönüşüm kutuları aracılığıyla müşterilerini geri dönüşüme teşvik etmeli ve atık yönetimi konusunda sorumluluk almalıdır. Ziyaretçilerin atık yönetimi konusunda farkındalık kazanmaları için bilgilendirici afişler ve her odada geri dönüşüm kutusu bulunması işletmelerin önem vermesi gereken detaylardır.

Su yönetimi: İşletmeler su yönetimi konusunda su tüketimini düşürmek, su kaynaklarını verimli kullanmak ve tasarrufu önemsemek zorundadır. Tuvaletlerde su tasarrufu sağlayan cihazlar kullanmak, duşta suyu kısıtlamak, yağmur suyunu geri kazanmak gibi yöntemlerle su yönetimini geliştirmek mümkündür. Atık suların su arıtma tesislerine ulaştırılması ve her yıl tüketilen su miktarının izlenip analiz edilmesi, su tasarrufunu geliştirmenin önemli yöntemlerindedir (Sürdürülebilirlik Akademisi, 2023).

Yeşillenen Oteller sertifikasına sahip olmak için konaklama tesisleri, en az %60 puan sınırını geçmek zorundadır. Bu sertifika programı kapsamında işletmelerin başarı düzeyine bağlı olarak kazanılan puanlar neticesinde üç farklı seviyede sertifikasyon verilmektedir. Bunlar; %60 başarı puanı Bronz, %75 başarı puanı Silver ve %90 başarı Gold Greening Hotel olarak belgelendirilmeye hak kazanmaktadır (Kayıkçı vd., 2014: 388). Konaklama işletmelerinin başvuruları değerlendirildikten sonra gerekli şartları yerine getirerek sertifikayı kazanan işletmeler, bu belgeyi elde etmenin ardından iki yıl boyunca kullanma hakkı elde etmektedir. İki yılın ardından sertifikayı devam ettirmek isteyen işletmelere yönelik denetim yapılmaktadır (Deste vd., 2018).

3.3. Sürdürülebilir Turizm Sertifikası

2022'de başlatılan sürdürülebilir turizm sertifika programı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bağlı kuruluşu olan Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) ile GSTC arasındaki iş birliği ile hayata geçirilmiştir. Bu sertifika programı, küresel düzeyde GSTC ile bir ülkenin iş birliğiyle geliştirilen ilk sertifika programı olma özelliğine sahiptir. Sertifikasyon programının hedefi; Türkiye'de turizme kaynaklık eden doğal ve kültürel zenginliklerin korunması, iyileştirilmesi, geliştirilmesi, yerel topluluklar için sosyo-ekonomik faydaların en üst düzeye çıkarılması ve küresel ölçekte tanıtımının artırılması amacıyla sürdürülebilir turizm standartlarının ortaklarla iş birliği içinde oluşturulmasıdır. Turizmde sürdürülebilirliğin küresel ölçekteki kriterlerini belirleyen GSTC kriterleri, hiçbir değişikliğe uğratılmadan Türkiye Sürdürülebilir Endüstri Kriterleri (TR-I) olarak kabul edilmiştir (Buluk Eşitti ve Bay, 2023: 592).

Şekil 7. Sürdürülebilir Turizm Sertifika logosu

TR-I kriterleri, Türkiye turizminin sürdürülebilir kalkınmasını desteklemek ve tüm turizm paydaşlarının katılımıyla ortak bir vizyon oluşturmasını sağlamak için oluşturulmuştur. Konaklama işletmeleri ve tur operatörleri için hayata geçirilmiş olan TR-I, dört ana başlık çerçevesinde düzenlemiştir. Bu başlıklar; sürdürülebilir yönetim, kültürel sürdürülebilirlik, sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik ve çevresel sürdürülebilirliktir. Sürdürülebilir turizm programı üç aşamadan ve 42 kriterden oluşmaktadır. Sürdürülebilir turizm sertifikasyon süreci ise TGA tarafından yetki verilen denetim firmaları tarafından konaklama işletmeleri için belirlenen 42 kriter ve bu kriterlerin olup-olmadığını belirten 167 göstergenin kontrolü sonrasında verilmekte ve sertifikaların geçerlilik süresi bir yıl olarak belirlenmiştir (Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı, 2023). Belirtilen dört ana başlık;

Etkili bir sürdürülebilir yönetimin gösterilmesi: Bu başlık altında birinci aşamada altı kriter, ikinci aşamada iki kriter ve son aşamada beş kriter olmak üzere toplam 13 kriter bulunmaktadır. Sürdürülebilir yönetim sistemi, yasal uyum, raporlama, personel katılımı gibi kriterleri kapsamaktadır.

Yerel/Bölge toplumunun sosyal ve ekonomik faydalarının en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi: Bu başlık altında birinci aşamada bir kriter, ikinci aşamada beş kriter ve son aşamada üç kriter olmak üzere toplam dokuz kriter bulunmaktadır. Yerel halkın desteklenmesi ve istihdamı, fırsat eşitliği gibi kriterleri içermektedir.

Kültürel mirasın faydalarının en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi: Bu başlık altında birinci aşamada bir kriter, ikinci aşamada bir kriter ve son aşamada iki kriter olmak üzere toplam dört kriter bulunmaktadır. Kültürel etkileşim, kültürel mirasın korunması gibi kriterleri kapsamaktadır.

Çevreye olan faydaların en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi: Bu başlık altında birinci aşamada altı kriter, ikinci aşamada yedi kriter ve son aşamada üç kriter olmak üzere toplam 16 kriter bulunmaktadır. Çevreye duyarlı satın alma, enerji ve su tasarrufu, kirliliğin en aza indirilmesi, biyoçeşitliliğin korunması, doğal alanlara ziyaret gibi kriterleri kapsamaktadır (Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı, 2023).

4. Bulgular

Konaklama işletmelerinde tercih edilen ulusal ve uluslararası sertifika programlarına yönelik alanyazın incelemesi sonucunda elde edilen bilgiler (başlangıç yılları, geçerlilik süreleri kriter sayıları seviyeleri, göstergeleri ve zorunlu ve isteğe bağlı durumları) Tablo 2’ de sunulmuştur.

Tablo 2. Ulusal ve Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Sertifika Programları Yönelik Genel Bilgiler

Sertifika Adı	Başlangıç Yılı	Geçerlilik Süresi	Seviye	Durumu
Green Globe (Yeşil Küre)	1992	1 yıl	3	İsteğe bağlı
Eco-Label	1992	-	-	İsteğe bağlı
Green Key (Yeşil Anahtar)	1994	1 yıl	-	İsteğe bağlı
Travelife	2007	2 yıl	3	İsteğe bağlı
Yeşil Yıldız	2008	1 yıl	-	İsteğe bağlı
Yeşillenen Oteller	2009	2 yıl	3	İsteğe bağlı
Sürdürülebilir Turizm	2023	1 yıl	-	Zorunlu

Kaynak: Yazarlar tarafından tablollaştırılmıştır.

Tablo 2’de belirtilen ulusal ve uluslararası sertifika programları incelendiğinde; birçok sertifikanın oluşturulduğu tarihin sürdürülebilirlik kavramının ön plana çıktığı tarihlere göre eş güdümlü oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Sertifika programlarının neredeyse tamamının belirli bir süre içinde geçerli olduğu ve geçerlilik süresinin bitiminde tekrar yetkili kuruluşlar tarafından gerekli kriterlerin kontrol edilmesi sonucunda işletmelerin sertifikayı kullanmaya devam edebildikleri görülmektedir.

Green Globe (Yeşil Küre), Travelife ve Yeşillenen Oteller sertifika programları üç seviyeden oluşmaktadır. Sertifika programlarının neredeyse tamamı isteğe bağlı olarak konaklama işletmeleri tarafından talep görmektedir. Ancak ulusal alanda oluşturulan Sürdürülebilir Turizm sertifika programının Türkiye’de faaliyet gösteren işletmeler tarafından belirli aşamalarla alınması zorunlu hale getirilmiştir.

Ulusal ve uluslararası sertifika programlarının kriterlerine yönelik (kriter sayıları, göstergeler, kriterlerin güncellenme süreleri ve sertifikaların kriter kaynakları) Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Ulusal ve Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Sertifika Programlarının Kriter Bilgileri

Sertifika Adı	Kriter Sayısı	Gösterge	Kriter Güncelleme Süresi	Kriter Kaynağı
Green Globe (Yeşil Küre)	44	380	Her yıl 2 kez	-Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi Kriterleri -Amerika Sürdürülebilir Turizm Sertifikasyon Ağı'nın Temel Kriterleri -Gündem 21 Sürdürülebilir Kalkınma İlkeleri
Green Key (Yeşil Anahtar)	67	-	3 Yılda Bir	-Kendi yöneticileri tarafından oluşturulmuştur
Travelife	150	-	-	-AB Eko Yönetim ve Denetim Programı -Küresel Raporlama Girişimi -Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi Kriterleri
Eco-Label	138	-	-	- Avrupa Birliği Kriterleri
Yeşil Yıldız	122	-	-	- Avrupa Birliği Kriterleri
Yeşillenen Oteller	-	-	-	-Kendi yöneticileri tarafından oluşturulmuştur
Sürdürülebilir Turizm	42	167	3-5 Yıl Arasında	-Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi Kriterleri

Kaynak: Yazarlar tarafından tablolaştırılmıştır.

Konaklama işletmelerinin sürdürülebilir sertifikaları elde edebilmesi için yerine getirmesi gereken kriterler ve kriter sayıları birbirlerinden farklılık göstermektedir. Green Globe (Yeşil Küre) ve Sürdürülebilir Turizm sertifikası programlarında kriter sayılarının az olmasına rağmen işletmelerin belirlenen kriterleri sağlaması için göstergeler yer almaktadır. Bu göstergeler belirlenen kriterlerin yerine getirilip-geirilmediğini göstermektedir.

Green Globe (Yeşil Küre), Green Key (Yeşil Anahtar) ve Sürdürülebilir Turizm sertifikası programlarında, konaklama işletmelerinin gerekli şartları yerine getirip getirmediğinin kontrolünü sağlayan kriterler belirli yıllarda, gelişen şartlara göre güncellenmektedir. Ayrıca, sertifika programlarının kriter kaynaklarında GSTC Kriterleri, Avrupa Birliği Kriterleri ve Sertifika Yöneticileri tarafından oluşan kriterler tercih edilmiştir.

Ulusal ve uluslararası sertifika programlarında kriterlerin kaynakları benzer olduğu için ortak kriter sayıları da fazladır. Sertifika programlarında benzer olarak tespit edilen kriterler Şekil 8'de sunulmuştur.

Şekil 8. Ulusal ve Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Sertifika Programlarında Ortak Kriterler

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

5. Sonuç ve Öneriler

Çevrenin korunması, doğal kaynakların akıllıca kullanılması, geri kazanım, çevre dostu ürün seçimi ve çevresel faaliyetler gibi ölçütler, ulusal ve uluslararası düzeyde tanınan sertifikasyon sistemlerinin temelini oluşturmaktadır. Belirtilen gereklilikleri sağlayan işletmelere, denetimci kuruluş tarafından sertifika verilmektedir. Ünlüöner ve diğerleri (2011) tarafından yapılan çalışmada, sertifikaların işletmeler açısından işletme maliyetlerinin düşürülmesi, doluluk oranlarında artış yaşanması ve pazarlama anlamında birçok avantaj sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu avantajlar nedeniyle sertifikalara olan talep giderek artmakta ve turistik işletmeler, ulusal ve uluslararası sertifikalara sahip olma yoluyla hem sosyal ve kurumsal sorumluluklarını yerine getirmekte hem de çevreci bir işletme profilini benimsemiş olmaktadır.

Alanyazın kısmında detaylı açıklamaları yapılan ulusal ve uluslararası sürdürülebilir turizm sertifika programlarıyla ilgili gerekli bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgiler ışığında sertifikaların genel olarak GSTC kriterlerine ve AB kriterlerine uygun olarak hazırlandığı için büyük oranda benzer özellikler gösterdiği tespit edilmiştir. Bu özellikler arasında daha çok tekrar edenleri; sürdürülebilir yönetim anlayışı, su kullanımı, enerji yönetimi, personel eğitimi, ziyaretçilerin çevre konusunda bilgilendirilmesi ve teşvik edilmesi, hayvanların korunması, atık yönetimi kriterleridir.

Ulusal ve uluslararası sertifikalara genel olarak bakıldığında; Green Globe (Yeşil Küre) sertifikası kriterlerinin yılda iki kez, Green Key sertifikası kriterlerinin üç yılda bir kez, sürdürülebilir turizm sertifikası kriterlerinin ise üç-beş yılda bir güncellendiği görülmektedir. Öte yandan Travelife, Eco-Label (en son 2017 yılında), Yeşil Yıldız ve Yeşillenen Oteller sertifika kriterlerine ilişkin herhangi bir güncelleme veya süre bilgisinin yer almadığı

belirtilebilir. Travelife sertifika programının 2007, Yeşil Yıldız sertifika programının 2008 ve Yeşillenen Oteller sertifika programı kriterlerinin ise 2009 yılında oluşturulduğu saptanmıştır. Yenişehirlioğlu (2017) tarafından yapılan çalışmada da benzer noktalara değinilerek mimari ve teknolojik açıdan Yeşil Yıldız sertifika programının kriterlerinin yenilenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda bahsi geçen sertifikalara ait kriterlerin, günümüz teknoloji ve mimari yönden güncelleme gerektirdiği değerlendirilmektedir.

Uluslararası Green Globe (Yeşil Küre) sertifika programında işletmelerin yer aldığı coğrafi bölgeye ve yerel faktörlere göre değerlendirme tablosunun bulunduğu, çalışma kapsamında ulaşılan bir diğer sonuçtur. Ulusal Yeşil Yıldız sertifika programında ise işletmelerin yıldız seviyelerine göre bir sınıflandırmanın bulunduğu Tablo 1’de görülmektedir. Diğer ulusal ve uluslararası sertifika programlarında ise herhangi bir sınıflandırma veya derecelendirme sisteminin bulunmadığı dikkat çekmektedir. Bu sonucun konaklama işletmelerinin farklı ülkelerde, bölgelerde ve şehirlerde olması dolayısıyla standart kriterleri yerine getirmesinin mümkün olmayacağı düşüncesi ile ilintili olabileceği değerlendirilmektedir.

Bir diğer önemli problem ise uluslararası sertifika programlarında ve ulusal sertifikalardan Sürdürülebilir Turizm sertifikasında işletmelerin belirtilen kriterlerin tamamının yerine getirilmesi gerekliliğidir. Ancak konaklama işletmeleri açısından Ulusal Yeşil Yıldız sertifikası için belirlenen kriterlerin toplam puanı 583 iken, Tablo 3’e göre beş yıldızlı bir otel, tatil bölgesinde ise asgari 300 puan, şehir merkezinde ise elde etmesi gereken asgari puan 250’dir. Buna istinaden şehir merkezinde bulunan beş yıldızlı bir konaklama işletmesi, 10 ana başlık altında 122 kriterden ve toplam 583 puan üzerinden değerlendirilirse, işletme sadece genel yönetim kriterlerini (13 kriter = 72 puan), enerji kriterlerini (22 kriter = 178 puan) ve su kullanımı kriterlerini (16 kriter = 57 puan) yerine getirerek sertifika sahibi olabilmektedir. Özetle, şehir merkezinde bulunan beş yıldızlı konaklama işletmesi sürdürülebilirlik adına oluşturulan 10 ana başlık altında 122 kriterden sadece üç ana başlıktaki 51 kriteri sağlayarak sertifika sahibi olabilmektedir. Eco-Label sertifikasında ise zorunlu 22 kriter dışında işletmenin sertifikaya sahip olabilmesi için isteğe bağlı 45 kriterden toplam elde edilebilecek puan 124 olmasına rağmen işletmenin özelliğine göre 20 ila 31 puan alması durumunda sertifika sahibi olabilmektedir. Özetle, işletme zorunlu kriterlerin haricinde isteğe bağlı 45 kriterden genel yönetim beş kriter (18 puan) ve enerji yönetiminden dört kriter (13 puan) sağlayarak sertifika sahibi olabilmektedir. İşletmeler, kriterlerin yarısından daha azını yerine getirerek sertifika alabilmesi nedeniyle geriye kalan kriterleri yerine getirmeyebilmektedir. Tüm kriterleri sağlayan işletmeler ile sadece sertifikayı alabilecek kadar isteğe bağlı kriterleri yerine getiren işletmeleri ayırabilmek amacıyla sertifika programlarında asgari puan sınırlandırmasına yerine Green Globe, Travelife ve Yeşillenen Oteller sertifika programlarında olduğu gibi puan seviyelerine göre sertifika kademeleri oluşturulmasının (bronz, gümüş ve altın) daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, uluslararası ve ulusal sürdürülebilir turizm sertifikalarının önemli bir amaca hizmet ettiği aşikardır. Kriterler açısından güncellemelerin teknolojik ve mimari gelişmelerle

birlikte ilerlemesinin, sertifika programlarında isteğe bağlı kriterlerin olması durumunda ise sertifika kademelerinin oluşturulması gerektiği ve ülke yönetimlerinin işletmelere desteği ile sertifikasyon sürecinin daha hızlı ilerleyeceği belirtilebilir.

Kaynakça

- Alkan, D. (2022). *Yeşil Bina Sertifika Sistemlerinin Uygulanabilirliğine Dair Bir Karşılaştırma: LEED, BREEAM ve WELL örneği* [Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi]
- Anwar, A., Barut, A., Pala, F., Kilinc-Ata, N., Kaya, E. ve Lien, D. T. Q. (2023). A Different Look at the Environmental Kuznets Curve from the Perspective of Environmental Deterioration and Economic Policy Uncertainty: Evidence From Fragile Countries. *Environmental Science and Pollution Research*, 1-20.
- Arısoy, E. (2014). *Turizmde Yeni Yaklaşımlar: Cittaslow Öğelerinin Filmlerde Tematik Açıdan Değerlendirilmesi*, [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Atılım Üniversitesi
- Aslan, E. ve Güneş, G. (2015). Sürdürülebilir Turizm ve Konaklama İşletmeleri için Yeşil Anahtar Eko-Etiketi. *I. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu*, 19(21), 608-617.
- Avrupa Birliği, (2024). [URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021D1845>] (Erişim Tarihi: 19.01.2024)
- Baddeley, J. ve Font, X. (2015). Sustainability, Health and Safety, or Quality? Tour Operator Supply Chain Management Under Scrutiny. *Tourism Recreation Research*, iss. 36, 2-23.
- Bellini, L. (2022). *Sustainability and Eco Labels in the Tourism Sector: Legal Framework and Market Evidence*. Tesi di Laurea in Tourism management, Luiss Guido Carli, relatore Stefano Franco, pp. 56. [Master's Degree Thesis]
- Buluk Eşitti, B. ve Bay, E. (2023). Sürdürülebilir Turizm Sertifikalı Konaklama İşletmelerinin Web Site İçeriklerinin İncelenmesi: İstanbul Örneği. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 590-603.
- Butler, R. W. (2000). Tourism and the Environment: A Geographical Perspective. *Tourism Geographies*, 2(3), 337-358.
- Celiloğlu, F. K. (2014). *Yeşil Pazarlamanın Turizmde Satın Alma Davranışlarına Etkisinin İncelenmesine Yönelik Organik Oteller Üzerine Bir Uygulama* [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]
- Ceylan, Y. (2019). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turizmde Eko Etiketler. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 65-80.

- Cristiana, P. I. (2008). The Importance of Certification Schemes in Sustainable Development of Tourism. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, 17(2), 340-343.
- Deste, M., Binbaşoğlu, M. ve Türk, M. (2018). Konaklama İşletmelerinde Atık Yönetimi ve Geri Dönüşüm: İnönü Üniversitesi Kale Göl Otel Örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 225-234.
- Doğan, Ö. ve Ertaş, F. C. (2018). Çevreye Duyarlılığın Rekabet Gücüne Etkisi: Yeşil Yıldızlı Oteller Üzerine Bir Uygulama. *Maliye ve Finans Yazıları (110)*, 217-233.
- Doğancılı, S, O. ve Akbulut, A, B. (2015). Yeşil Yıldız Çevre Etiketine Sahip Otellerin Web Sitelerinde Yeşil Pazarlamayı Kullanmalarına İlişkin İçerik Analizi. *Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Ulusal Turizm Kongresi*, 402-417.
- Ertaş, M. Yeşilyurt, H. Can, K, B. ve Koçak, N. (2017). Konaklama İşletmelerinin Yeşil Yıldız Uygulamaları Kapsamında Çevreye Duyarlılığının Değerlendirilmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(1), 102-119.
- Gökdeniz, A. (2017). Konaklama Sektöründe Yeşil Yönetim Kavramı, Eko Etiket ve Yeşil Yönetim Sertifikaları ve Otellerde Yeşil Yönetim Uygulama Örnekleri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 7(2), 70-77.
- Green Globe, (2023). [URL:<https://www.greenglobe.com/>] (Erişim Tarihi: 20.12.2023)
- Green Key, (2023). [URL:<https://www.greenkey.global/criteria>] (Erişim Tarihi: 25.12.2023)
- Güler, O. ve Tufan, E. (2013), Sürdürülebilir Bir Yatırım Örneği Olarak Yeşil Otelcilik, Editörler, Tekeltürk, A.Ş. ve Boz, M, *Turizmde Güncel Konu ve Eğilimler*, Ankara: Detay Yayıncılık, (1- 26).
- Kayıkçı, M., Kutluk, A. ve Toylan, N. (2014). Otellerde Personelin Yeşil Bilinci: Bir Yeşillenen Otel Örneği. *15. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*
- Kızılırmak, İ. (2011). Dünyada ve Türkiye'deki Turizm İşletmelerinde Çevre Korumaya Yönelik Uygulamalar: Amacı ve Önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 1-12.
- Kulakoğlu, N. ve Dilek, E, S. (2011). Sürdürülebilir Turizm Sürecinde Birlikler, Belgeler ve Kriterleri: İber Otel Sarıgerme Park Örneği. *12. Uluslararası Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 458-471.
- Özçoban, E. (2010). *Türkiye'de Turizm Endüstrisinde Sosyal Sorumluluk Kampanyaları: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Yeşil Yıldız Uygulaması ve Calista Otel Örneği Üzerinde Ampirik Bir Çalışma* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]
- Özdoğan, E., Korkmaz, A. G. A. ve Seventekin, N. (2007). Eko-Teks ve AB Çevre Etiketleri. *Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi*, 3/2007

- Satar, İ. ve Güneş, G. (2017). Turizm Sertifikasyonu: Ankara Radisson Blu Otel'de Örnek Uygulama. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 28-45.
- Strick, S., ve Fenich, G. G. (2013, April). Green Certifications and Ecolabels in the MEEC Industry: Which are Really Worth It? *Journal of Convention & Event Tourism*. 14 (2), 162-172.
- Süklüm, N. (2018). Yeşil Otellerin Maliyetler Açısından Değerlendirilmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 375-394.
- Sürdürülebilirlik Akademisi, (2023). [<https://surdurulebilirlik.com.tr/>](Erişim Tarihi: 17.12.2023)
- Şişik, L. (2011). *Turizm Sektöründeki Eko Etiket Uygulamaları: İstanbul'daki Otelere Yönelik Bir Değerlendirme* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]
- Travelife, (2023). [<https://travelifesupport.com/requirements/>] (Erişim Tarihi: 15.12.2023)
- Tutar, F. K. (2019). Yeşil Ekonomi, Yeşil Turizm: Türkiye'de Turizm Sektöründe Yeni Trend Yeşillenen Oteller Projesi. *The Journal of Academic Social Science*, 13(13), 328-352.
- Türkiye Çevre Eğitim Vakfı, (2023). [http://www.turcev.org.tr/V2/icerikDetay.aspx?icerik_id=15](Erişim Tarihi: 15.12.2023)
- Türkiye Otelciler Federasyonu, (2023). [<https://tuofed.org.tr/>] (Erişim Tarihi: 22.12.2023)
- Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı, (2023) [<https://www.tga.gov.tr/?ysclid=lrhucl06y570249576>] Erişim Tarihi: 27.12.2023
- Ünlüönen, K., Kızanlıklı, M. M. ve Arslan, E. (2011). *Otel İşletmelerindeki Eko Etiket ve Sistem Yönetim Belgelerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma*. 12. Ulusal Turizm Kongresi (446-457). Düzce, Türkiye.
- Yaşar, R. (2020). *Konaklama İşletmelerinde Dijital Yıldız Standardizasyonu Önerisi* [Yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi]
- Yenişehirlioğlu, E. (2017). *Konaklama İşletmelerinde Yeşil Çözümlerin Entegrasyonu: Sertifikasyon, Talep ve Örnek Uygulama Bağlamında Bir Analiz* [Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi]
- Yıldırğan, R. ve Taşçıoğlu, H. (2023). Sapanca'daki Bungalov İşletmecilerinin Sürdürülebilir Turizm ve Çevre Tutumları Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 11(2), 969-990.

Etik Kurul Beyanı:

Çalışma, kavramsal araştırma niteliği taşıdığından etik kurul iznine gerek bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:

Aşağıda, araştırmacıların çalışmaya katkı oranları sunulmuştur:

- Yazar a: %70
- Yazar b: %30

Çıkar Çatışması Beyanı:

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

EXTENSIVE SUMMARY

Comparison of National and International Sustainable Tourism Certification Criteria: The Case of Accommodation Businesses

Ekrem BAY

Çanakkale Onsekiz Mart University, School of Graduate Studies

The Department of Tourism Management

Buket BULUK EŞİTTİ

Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Tourism

The Department of Tourism Management

Certificates are defined as a marketing tool that provides information about the environmental principles of products and services and that proves their reliability as well as offering freedom of participation (Gökdeniz, 2017). These certificates are a way to prove the environmental competence of tourism businesses to the public. It also contributes to developing positive attitudes towards the goods and services produced and to creating differences for businesses against their competitors (Güler and Tufan, 2013). Different certification programs have been created and used by public institutions and non-governmental organizations in the field of sustainable tourism both in the world and in Turkey. The aim of the research is to compare the national and international sustainable tourism certificate criteria preferred in accommodation businesses.

Accommodation businesses receive sustainable tourism certificates such as Green Star, Greening Hotels and Sustainable Tourism Certificate at the national level, and Green Globe, Green Key, Travelife, Eco-Label, Blue Flag, LEED and BREEAM at the international level. In this context, the study is a qualitative research conducted to compare the criteria of national and international sustainable tourism certificates used by accommodation businesses. The qualitative research method was chosen to collect and compare information regarding the criteria of the certificates. Since LEED and BREEAM certification covers the sustainability of buildings, Blue Flag was given to beaches and marinas, and the White Star certification program was terminated, these certifications were not included in the research.

As a result, when it is examined at national and international certificates in general, it is seen that Green Globe certificate criteria are updated twice a year, Green Key certificate criteria are updated once every three years, and sustainable tourism certificate criteria are updated every three to five years. On the other hand, it can be noted that there is no update or duration information regarding the Travelife, Eco-Label (last in 2017), Green Star and Greening Hotels certification criteria. In this context, it is evaluated that the criteria for the mentioned certificates need to be updated in terms of today's technology and architecture. Another result reached within the scope of the study is that the International Green Globe certification program includes an evaluation table according to the geographical region and local factors in which the businesses are located. In the National Green Star certification program, it is seen that there is a classification according to the star levels of businesses. It is noteworthy that there is no classification or rating system in other national and international certificate programs. It is considered that this result may be related to the idea that it will not be possible for accommodation businesses to meet the standard criteria because they are in different countries, regions and cities.

Another important point is that businesses must fulfill all the criteria specified in international certification programs and in the Sustainable Tourism certificate, one of the national certificates. In order to distinguish the businesses that meet all the criteria from the businesses that only meet the optional criteria to receive the certificate, it would be more appropriate to create certificate levels (bronze, silver and gold) according to the score levels, as in the Green Globe, Travelife and Greening Hotels certificate programs, instead of limiting the minimum score in the certificate programs.

As a result, it is obvious that international and national sustainable tourism certificates serve an important purpose. In terms of criteria, it can be stated that updates should progress together with technological and architectural developments, and if there are optional criteria in certification programs, certification levels should be created and the certification process will progress faster with the support of country governments to businesses.